

Kasvatustieteen päivät Oulussa 24.-25.11.2022

Moniäänisyys

kasvatuksen

muuttuvassa

maailmassa

ABSTRAKTIKIRJA

ABSTRAKTIKIRJA

Suomen kasvatustieteellinen seura – FERA
Kasvatustieteiden tiedekunta, Oulun yliopisto
Kansi: Eeva-Maria Korhonen
2022

Kasvatossosiologia ja koulutuspolitiikka

Sessio 1

Kulttuurinen reproduktio peruskoulun opetussuunnitelmien perusteissa

Kallunki, Jarmo, Tampereen yliopisto

Pierre Bourdieun kehittämä kulttuurisen reproduktion teoria on noussut keskeiseksi luokka-asemien ja koulutuksen ylisukupolvisen periytyvyyden selitysmalliksi. Teorian koulutusta koskevan perusajatuksen mukaan koulu tuputtaa oppilailleen ylempien yhteiskuntaluokkien elämäntapaan kuuluvia kulttuurisia käytäntöjä, ja koska näihin käytäntöihin jo kotona kasvaneet ylempien yhteiskuntaluokkien jälkeläiset ovat valmiimpia omaksuma tuputetun kulttuurin, he saavat etulyöntiaseman koulun antaman opetuksen sisäistämiseen. Tässä tutkimuksessa kulttuurisen reproduktion teoriaa sovelletaan suomalaiseen perusopetukseen analysoimalla valtakunnallisia perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteita vuosilta 1985–2014. Tutkimuskysymys asetetaan seuraavasti: missä määrin peruskoulu tuputtaa ylempien yhteiskuntaluokkien kulttuurisia käytäntöjä Suomessa? Ylempien yhteiskuntaluokkien kulttuuriset käytännöt määritetään teorialähtöisesti hyödyntäen suomalaista kulttuurisosiologista tutkimusta 1970-luvulta alkaen.

Tutkimustulosten mukaan kulttuuristen käytäntöjen tuputus sijoittuu pääasiassa äidinkielen, musiikin, kuvataiteen, liikunnan ja käsityön oppiaineisiin, minkä lisäksi myös yhteiskuntaoppi sisältää tuputusta. Ylempien yhteiskuntaluokkien kulttuurisia käytäntöjä tuputtavat äidinkieli, kuvataide ja yhteiskuntaoppi, kun taas musiikki, liikunta ja käsityö tuputtavat ”yhteiskuntaluokattomia” käytäntöjä. POPS ei kuitenkaan tunnista tuputtamiensa käytäntöjen yhteiskuntaluokkasidonnaisuutta, mikä voidaan tulkita Bourdieun teorian näkökulmasta siten, että suomalainen peruskoulu tuputtaa legitimiä ja intressittömänä yhteiskunnallisiin valtasuhteisiin kytkeytyviä kulttuurisia käytäntöjä, ja siten reprodusoi ylempien yhteiskuntaluokkien kulttuurista dominointia suhteessa alempiin yhteiskuntaluokkiin. Ylempien yhteiskuntaluokkien kulttuuristen käytäntöjen tuputtaminen voi täten hyvinkin olla yksi koulutuksellista eriarvoisuutta ylläpitävistä mekanismeista Suomessa.

Avainsanat: kulttuurinen reproduktio, opetussuunnitelma, Bourdieu, yhteiskuntaluokat, elämäntyyli

Varhaiskasvatuksen arvioinnin rakentuminen Suomessa

Siippainen, Anna, Tampereen yliopisto; Pitkänen, Hannele

Arvioinnista on tullut keskeinen osa eri koulutusasteiden toimintaa. Varhaiskasvatuksen arviointia on toteutettu, kehitetty ja tutkittu jo pitkään mutta varhaiskasvatuksen arviointi poikkeaa luonteeltaan jossain määrin esimerkiksi perusopetuksen arvioinnista. Varhaiskasvatuksen arvioinnissa on tapahtunut viime vuosina suuria muutoksia. Varhaiskasvatuksen arvioinnista tuli kuntien lakisääteinen tehtävä Varhaiskasvatustlain (540/2018) myötä vuonna 2015. Lakisääteisyys on tuottanut painetta kehittää arviointiin liittyviä käytänteitä ja osaamista. Varhaiskasvatuksen arviointia toteutetaan ja ohjataan useilla eri tasoilla aina kansallisesta ohjauksesta, kuntien ja päiväkotien sekä yksittäisten lapsiryhmien ja lasten arviointiin.

Tässä esityksessä tarkastelemme dokumenttiaineistoon pohjaten sitä, kuinka suomalaisen varhaiskasvatuksen arviointiin liittyvä ohjausjärjestelmä on päätyntä viimeisen kahden vuosikymmenen aikana nykyisen kaltaiseen tilanteeseen, jossa varhaiskasvatuksen arviointi on järjestäjien ja palveluntarjoajien lakisääteinen tehtävä, ja arvioinnista on tullut kiinteä ja olennainen osa niin varhaiskasvatuksen suunnittelua, toiminnan toteuttamista kuin sen jälkeenkin tapahtuvaa arviointia. Aineistona toimivat varhaiskasvatuksen toimintaa raamittavat varhaiskasvatuslaki ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteet vuosien 2002–2021 väliltä sekä näihin liittyvät valmistelevat asiakirjat (hallituksen esitykset ja sivistysvaliokunnan lausunnot). Analyysissa hyödynnetään Foucault 'laista vallan genealogiaa ja sen kautta huomio kiinnittyy erityisesti arviointiajatteluissa tapahtuneisiin käännekohtiin. Tulosten pohjalta voidaan havaita, että arviointia koskevien mainintojen määrä on lisääntynyt tarkastelujakson aikana huomasti, mutta myös arvioinnin luonne on saanut uusia piirteitä.

Avainsanat: varhaiskasvatus, arviointi, genealogia, dokumenttianalyysi

Tasa-arvosta yhdenvertaisuuteen – Oikeudelliset normit osana koulutuksellisen oikeudenmukaisuuden määrittelyä

Teelmäki, Larimatti, Turun yliopisto.

Kasvatustieteen päivillä 2022 esitykseni pohjautuu tutkimuksiin, jossa tarkastellaan muutosta perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden käsiteavaruudessa. Tutkimustuloksia esittelevä artikkeli julkaistaan Kasvatus-lehdessä syksyllä 2022.

Tutkimuksen aineistona ovat olleet vuoden 2004 ja 2014 perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet, vuoden 2014 perusopetuksen opetussuunnitelmauudistusta koskeva muistio sekä perusopetusta, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskeva lainsäädäntö. Analyysi paljastaa taitekohdan, jossa koulutuspoliittisiksi tavoitteiksi tasa-arvon rinnalle ovat nousseet yhdenvertaisuus ja yksilölliset oikeudet. Esitys keskittyy erityisesti yhdenvertaisuuteen, joka kamppailee pitkään koulutuspolitiikan keskiössä olleen tasa-arvo käsitteen kanssa asemasta keskeisimpänä arvona, periaatteena ja tavoitteena. Taitekohdassa yhteiskuntafilosofinen tasa-arvon käsite kohtaa oikeudellisesta perinteestä juontuvan yhdenvertaisuuden periaatteen. Havaittua muutosta on analysoitu liberalististen poliittisten rationaliteettien sekä Nancy Fraserin kolmiulotteisen oikeudenmukaisuuskäsityksen viitekehityksessä.

Artikkelissa esitetään, että havaittu muutos ilmentää tasa-arvopoliittista siirtymää kohti hajautettua ja pehmeän säätelyn keinoin ohjautuvaa uusliberalistista hallintotapaa sekä oikeudenmukaisuuden tunnustuksen ulottuvuuteen painottuvaa tasa-arvon edistämistä, jossa kouluyhteisöt ja yksilöt vastuutetaan tasa-arvon edistäjiksi ja eettisiksi toimijoiksi. Esityksessä tuodaan esiin, kuinka yhä vankempi tunnustuksen ulottuvuuden huomioonottaminen ja osallisuuteen pyrkiminen ajoittuu aikaan, jolloin peruskoulun uusjaollinen merkitys on heikentynyt ja yhtäläistä osallisuutta turvaavat rakenteelliset ratkaisut osittain hajautuneet sekä eriytyneet. Keskeistä on lisäksi se kuinka oikeudellisen kentän normisto ja EU tason direktiivit ovat luoneet tietyt edellytykset suomalaiselle lainsäädännöllisille reformeille ja edelleen peruskoulun yhteiskunnalliselle tehtävälle.

Avainsanat: Koulutuspolitiikka, lainsäädäntö, tasa-arvo, yhdenvertaisuus, opetussuunnitelman perusteet